

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 28.

ZATERDAG 10 JULI 1920.

DE EGMONDEN. DE VAN SPEYK-VUURTOREN TE EGMOND AAN ZEE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

KINDEREN DER ZEE (28), NAAR HET ENGELSCHE VAN H. DE VERE STACPOLE	BLZ. 326
MODERNE LANDHUIZEN, DOOR A. B. GEÏLL.	BLZ. 328—331
ONTVANGEN BOEKEN	BLZ. 329
DE THEE IN JAPAN, DOOR DE R.	„ 330
HANNEKEMAAIERS	„ 331
DE EGMONDEN (SLOT), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLL.	BLZ. 325, 332—335
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST.	
MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	BLZ. 335
DE TOREN VAN DE GROOTE KERK TE DEVENTER, ILL.	„ 336

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

KINDEREN DER ZEE.

28) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK III

DE FULMAR

HOOFDSTUK I

DE VERBLIJFPLAATS DER NYMPF.

GEDURENDE drie dagen zag Ericsson niets van Schwalla; hij ging uit met de boot en kwam 's avonds laat thuis.

Op den vierden dag zag hij haar even op straat; hij was op dit oogenblik bij de pastorie en ging het hek binnen om haar te ontwijken. Dominé Olsen was achter het huis bezig een konijnenhok te timmeren van een paar oude vischkisten; en terwijl Ericsson met hem sprak, kon hij Schwalla's stem hooren welke Helgi riep, die snuffelde aan het hek der pastorie.

„Hoor, daar is Schwalla Gunarsson”, zeide de dominé, terwijl hij ophield met hameren om te luisteren. „Zij roept haar vosje”.

Hij ging door met werken, alsof hij hoopte, den klank der stem nog eens op te vangen en daarop, alsof de herinnering hieraan er hem toe bracht, begon hij over het meisje te spreken, zijn zinnen kracht bijzettend met hamerslagen en van tijd tot tijd zijn werk onderbrekend, het hoofd terzijde gebogen om het te beschouwen.

Olsen was over de zestig jaar; hij had zijn geheele leven in Skarsstöd doorgebracht en de meeste inwoners gedoopt. Als hij van iemand begon te spreken, begon hij bij het begin en ging door tot het einde, dat wil zeggen, dat hij alles omtrent hen mededeelde. Hij kende iedereen in Skarsstöd door en door, behalve Ericsson en Schwalla, het goede en slechte van hen, en hij was, behalve Madame Sturlursson, de eenige in Skarsstöd die niet op had met Schwalla's verlovings met Gudmundsson, ofschoon hij hier nooit met iemand over had gesproken.

Hetgeen hem altijd had verwonderd en verrast was dat Schwalla Gunmundsson had aangenomen; want hij meende beiden te kennen; in werkelijkheid echter kende hij slechts Gudmundsson.

Ericsson luisterde naar zijn gesprek en vervolgde toen zijn tocht, welken hij had onderbroken om het meisje te ont-

gaan. Door haar de laatste dagen te vermijden, was hij het met zichzelf eens geworden. De Liefde, waarmede hij zijn geheele leven had gespeeld, had zich plotseling gewroken. Dit was geen gewone hartstocht, welke men uitleeft en dan achter zich laat — zijn ziel en zijn geest waren gevangen.

Hij bracht een bijna slapeloozen nacht door en wanneer hij even insliep, had hij angstwekkende droomen; bergen, koepels van lava, ijsjokuls lagen voor hem, en alle deze hinderpalen moesten worden overwonnen, alvorens hij Schwalla vermocht te bereiken.

Hij zond Magnuss en Súrsson den volgenden morgen ter vischvangst uit en bleef thuis om lijnen te repareren en de haken te punten.

Het weer was wonderlijk helder en terwijl hij bij de halfgeopende deur aan het werk was, kon hij de stem der rivier en de geluiden van Skarsstöd hooren; de geheele wereld, welke als het ware bij dag werd opgewonden en in gang gebracht, speelde haar melodie, hem en zijn bestaan geheel onverschillig.

En plotseling, alsof hij ten slotte tot een besluit was gekomen, dat langzaam in zijn geest was gerijpt, legde hij zijn werk neer, stond op, nam zijn hoed en verliet het huis. Hij wilde een eind aan de zaak maken, Schwalla gaan opzoeken en haar eerlijk zeggen wat hij op het hart had. Het zou kunnen gebeuren, dat zij hem afwees — maar daaraan dacht hij niet. Het was hetzelfde geval als dat van het baken. Dit had getracht hem af te schudden, geprobeerd hem te doen verdrinken; toch was het hem voornamelijk gelukt het op te vangen door de oogen te sluiten voor de gevolgen, en niet na te denken.

Het essentiele van durf is blindheid ten opzichte van wat kan gebeuren en indien de dapperste man ter wereld een hoofddekseel moest kiezen, zou hij geen betere kunnen kiezen dan een paar oogkleppen.

Ericsson liep de straat in, ging de pastorie voorbij, bereikte Gunarsson's huis en lichtte de klink van het kleine hek op.

Zijn hart bonsde hevig bij het opengaan; toen werd het rustig. Het ergste scheen voorbij. Hij had de schepen achter zich verbrand en kon niet meer terug. Hij klopte aan de voordeur welke bijna onmiddellijk door de kleine dienstbode werd geopend.

Schwalla was uit.

Gunarsson was ook niet thuis; doch hij vroeg niet naar Gunarsson. Hij keerde zich om, verliet de plaats en ging het dal in, teleurgesteld, en nauwelijks wetend, waarheen zijn voeten hem droegen.

Hij had moeten wachten en zich overtuigen dat zij niet thuis was. Nu zou de dienstbode haar zeggen dat hij er was geweest, zij zou tijd hebben tot nadenken en zeer goed begripen waarvoor hij haar had bezocht. Zij zou het vrijpostig vinden. Indien hij haar slechts even had ontmoet, zou alles tot een verklaring zijn gekomen. Nu moest hij weer naar haar toe, als alles bekoeld was, zij voorbereid en haar vader mischien thuis.

Nee, hij zou niet meer naar haar toe gaan. Hij beschouwde haar afwezigheid van huis bijna als een zorgvuldig voorbereide belediging; hij herinnerde zich nu ook dat zij hem was voorbij geloopt en dit vervulde hem met woede. Nee, hij zou haar niet meer gaan opzoeken. Zij kon denken wat zij wilde. Hij zou Skarsstöd verlaten, de boot verkoopen en weer aan het kabelleggen gaan.

Toen hij de vallei inkwam, kreeg hij Gudmundsson's bungalow in het oog. Hij had de laatste dagen aan Gudmundsson's verhouding tot Schwalla niet gedacht. Hij had deze nooit ernstig opgenomen, omdat hij er in zijn hart van overtuigd was, dat het meisje onmogelijk van Gudmundsson kon houden als minnaar; en hij was volkomen zeker van zijn macht, den ander terzijde te kunnen zetten indien hij dit wilde.

Het zien van de bungalow echter bracht hem het feit te binnen, dat hij de verloofde van een ander een bezoek had gebracht, terwijl die ander weg was.

Hij had Gudmundsson vergeten en de humor hiervan trof hem zoo, dat hij lachen moest. Zijn woede verdween en hij vergat de teleurstelling haar niet thuis te hebben getroffen; de wandeling had hem ook goed gedaan en nog meer dan deze, de Geest der Floka-vallei. Deze plek had, evenals de Breidifjord, de toovermacht iemands persoonlijkheid geheel in zich op te nemen of te vernietigen; iemands zorgen en verdriet te doen verdwijnen en de wereld op den achtergrond te dringen. Hier wordt de oude, oude geest van den mensch

weer wakker geroepen; het hart van den man uit het steenen tijdperk, dat de moderne mensch nochtans in zijn hart draagt, evenals hij het oog van een uitgestorven reptielsoort in de pijnappelklier draagt.

Ericsson ging de bungalow voorbij en vervolgde zijn weg, tot hij een plek bereikte waar rotssteenen en ruwe grond plaats maakten voor een met mos begroeide vlakte.

Dit mos, dat de lavabeddingen van IJsland bedekt, is grijsachtig van kleur en dik en veerkrachtig als een matras; in de Floka-vallei spreidt het zich over verscheidene vierkante mijlen uit en waar de rivier er doorheen stroomt, schijnt deze minder geruisch te maken.

Aan den rand der mosvlakte stond hij stil. Voor hem, halverwege tusschen de rivier en den bazaltrots, lag op den rechteroever een groot rotsblok en dicht daarbij dartelde een klein wezen.

Het was Helgi.

Hij wist dat Schwalla niet terug kon zijn, doch er was geen spoor van haar te ontdekken; dus vermoedde hij, dat zij verborgen was achter het rotsblok.

Hij bleef een paar minuten het spel van het vosje gadeslaan, tot het om de rots verdween; toen zette hij zijn weg voort.

Het zachte mostapijt doofde zijn voetstappen, hij liep om het rotsblok heen, en daar lag in slapende houding, het vosje dicht tegen haar aangedrukt, Schwalla.

Zij had haar hoed afgezet en lag op de linkerzijde, het hoofd rustend op haar arm en het vosje, ineengerold nu, in haar schoot, bewoog zich toen het den man gewaar werd, hief den kop omhoog en liet zijn tanden zien.

Bijna op hetzelfde oogenblik opende het meisje de oogen.

HOOFDSTUK II.

HET AANZOEK.

Bij het plotseling onderbreken van haar droomen, dat alle voorbijgaande vormen en schaduwen vervaagde, zag zij de groote bazaltklippen en tegen hen aanleunend, den man.

Zijn beeld had haar dagen lang voor oogen gestaan, van het oogenblik af dat zij hem zonder hem aan te willen zien, op straat was voorbijgegaan.

Het scheen haar in haar eenvoudige opvatting toe, dat zij door haar woede jegens de geheele wereld, een daad had gedaan, welke niet meer was goed te maken. Van het oogenblik af dat zij hem was voorbijgegaan, was de pijn begonnen. Gunarsson had haar verboden iets met dezen man te maken te hebben, doch het was niet uit gehoorzaamheid jegens hem, dat zij aldus had gehandeld. Zij had haar boosheid jegens Gunarsson en de geheele wereld op Ericsson verhaald en in een enkel oogenblik iets gedaan, dat niet meer was goed te maken. Dit was haar innerlijke overtuiging.

En nu stond Ericsson voor haar, alsof er niets was voorgevallen, en vóór zij zich geheel had kunnen opheffen was Helgi gevluht en zat Ericsson naast haar op het mos en haar hand lag in de zijne en vóór zij nog iets kon zeggen, rustte zij in zijn armen en kuste hij haar lippen, heur haar en oogen — zonder een woord te spreken.

En hij was dien morgen uitgegaan met het vaste voornemen haar toe te voegen: „Ik heb je lief!” zooals iemand op een warmen zomerdag zegt: „De zon schijnt!”

Zoo bleven zij zitten met Helgi tusschen hen in. Het vosje scheen in te zien, dat Ericsson niet langer een vreemde was en stond het toe dat deze zijn vacht streelde; het liet niet meer de tanden zien, en zij praatten samen als twee menschen die elkaar van hun geboorte af gekend hadden, doch die jarenlang gescheiden waren geweest.

Dit was echter nu alles voorbij; zij behoorden aan elkander — voor altijd — voor altijd.

Er was bijna iets onnatuurlijks in de stille tevredenheid van hun geluk; na de eerste oogenblikken zou men hebben kunnen denken dat zij kameraden waren en geen verloofden, zooals zij daar zaten met het vosje tusschen hen in, terwijl zij elkaar van alles vertelden, zelfs de eenvoudigste voorvallen der laatste dagen. Hoe zij hem was voorbijgegaan omdat — omdat, zij wist eigenlijk niet precies waarom, en hoe hij had geraden dat zij boos was, zonder de geringste reden hiervoor te weten. Zij vertelde hem alles omtrent Gudmundsson op een eenvoudige wijze en daarop lieten zij Gudmundsson rusten en spraken over Skarsstöd en de toekomst.

De toekomst behoorde hun!

De toekomst is een der mooiste geschenken der Liefde, al is het 't meest onzekere; zij bouwden luchtkasteelen, en maakten er bijna iets werkelijks van.

Toen dacht Schwalla aan haar vader, vertelde een en ander van hem en dat zij er zeker van was, dat hij hen zou tegenwerken.

„Ik zal van avond nog met hem spreken,” zeide Ericsson. „Ik zal dadelijk naar hem toe gaan als wij terugkomen; dat is alles mijn zaak en hij zal niets hebben in te brengen als hij alles zal hebben gehoord.”

„Ach,” antwoordde Schwalla met een zucht, „als je hem maar kende!”

Ericsson lachte.

„Ik ken hem best. Het is een goed mensch, maar hij is koppig. Dat is minder. Hij is een man die recht door zee gaat en als hij ziet, dat ik mij niet met slinksche manieren ophoud, zal hij luisteren naar hetgeen ik heb te zeggen.”

Helgi, die hen had verlaten, liep onrustig heen en weer. De gewone etenstijd was lang voorbij en hij had honger.

Schwalla stond haastig op en zij gingen door de vallei naast elkaar, bijna zonder een woord te spreken. Toen zij bij het huis waren gekomen, stonden zij stil.

„Als je nu met hem wilt spreken,” zeide Schwalla, „ga ik niet met je mede. — Ik ga de achterdeur in, Helgi eten geven, ga jij de voordeur in. Hij is bepaald thuis.”

Het volgende oogenblik schelde Ericsson aan. Het kleine dienstmeisje deed hem open.

Zij was verwonderd hem weer te zien en stond op het punt hem te zeggen dat Schwalla nog niet was teruggekeerd, toen de bezoeker naar haar meester vroeg.

Ja, hij was thuis en, hem voorgaande, opende zij de deur der zitkamer.

Gunarsson had alleen gegeten. Hij was bezorgd over Schwalla, daar zij nog niet was teruggekeerd. Hij rees half uit zijn stoel op om zijn bezoeker te begroeten. Hij vermoedde dat deze was gekomen om hem te spreken over iets, verband houdend met de visscherij.

Hij bleef niet lang in het onzekere.

Ericsson, na te hebben toegezien, dat de deur goed werd gesloten, naderde den vijand dapper, als een drukke, goedgeluimde bandiet, die op het punt staat iemands beurs op te eschen.

„Stefan Gunarsson,” sprak Ericsson, „ik ben gekomen om u de hand van uw dochter te vragen. Zij houdt van mij, wij hebben ons verloofd, doch ik beschouw niets als vastbesloten, tot ik de toestemming heb van haar vader.”

Gunarsson maakte een beweging om van zijn stoel op te staan, doch hij bedwong zich en bleef zitten. Ericsson's woorden hadden hem geheel van zijn stuk gebracht. Indien Ericsson om de zaak had heen gedraaid, zou Gunarsson hem als een woedende hond zijn aangevlogen, doch deze moedige aanval welke gedeeltelijk een daad was van eerbied, verlamde zijn woede. Hij bleef den grooten man, die ver boven hem uitstak, aanstaren. Hij had niets op Ericsson aan te merken, integendeel, deze had zich een betrouwbaar en ijverig man betoond, hij was niet onbemiddeld en behoorde tot een goede Reykjaviksche familie. Hij was feitelijk van denzelfden stand als Schwalla. De Ericssons waren even goed als de Gunarssons of de Gudmundssons. Dat was waar. Doch de verloving van Gudmundsson en Schwalla was het werk geweest van haar vader. Hij had de zaak aangemoedigd en wilde niet dat er een eind aan werd gemaakt.

Hij wees naar een stoel.

„Ga zitten,” zeide hij. „Ik heb niet veel lust om over de zaak te spreken, doch nu je mij zoo plotseling komt overvallen, moet ik dat wel. Voor ik verder ga, moet ik je zeggen, dat mijn dochter niet meer vrij is en ik ook niet meer over haar kan beschikken. Kijk, het is precies, alsof ik naar je compagnon Magnuss zou gaan en hem zeggen: „Geef me Erikr Ericsson's boot”. Zoo is het ook met Schwalla. Zij is door een belofte gebonden aan een ander en is niet meer vrij.”

„Nu, dan zal ik u dit vertellen,” antwoordde Ericsson. „Belofte of geen belofte, zij zal Gudmundsson nooit trouwen. Ik spreek eerlijk en open tot u, als man tot man en ik zeg u, dat ik nooit geprobeerd heb uw dochter van Gudmundsson af te halen en dat zij mij evenmin heeft nagelopen. Het is zoo gebeurd: wij zijn tot elkaar gekomen op natuurlijke wijze; wij konden er niets aan doen en niets ter wereld kan ons weer scheiden”.

(Wordt vervolgd).

Foto C. Steenbergh.

HUIZE „DE HELM”, TE OVERVEEN, ZUIDWESTZIJDE.
Architect H. F. Sijmons.

MODERNE LANDHUIZEN.

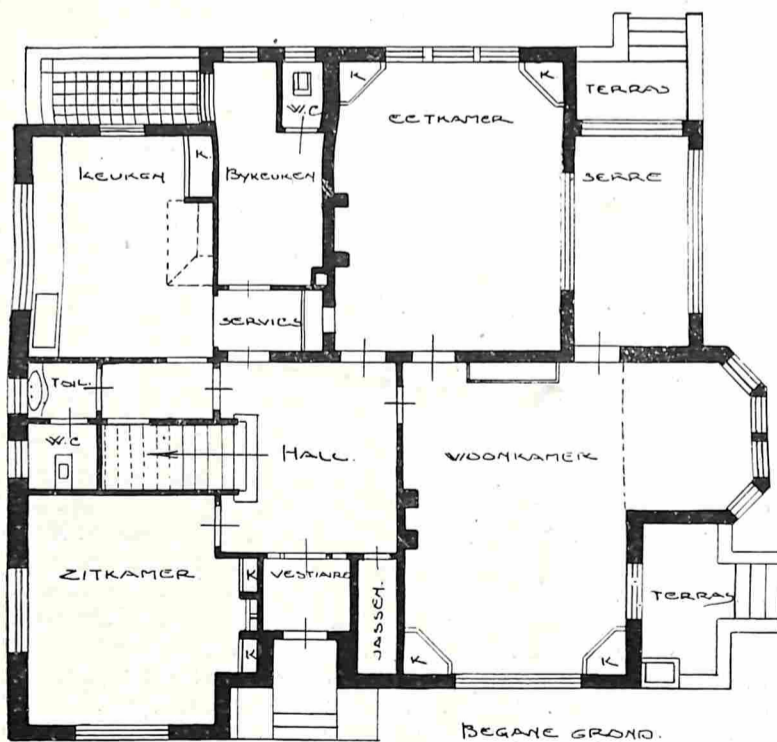
HUIZE „DE HELM” TE OVERVEEN.

MET eenige afbeeldingen van Huize „de Helm” in het Kweekduinpark te Overveen, openen wij een serie moderne landhuizen in Nederland. Het is evenwel geenszins de bedoeling, een volledig overzicht te geven van alle goede landhuizen, die er in de laatste twintig jaar gebouwd zijn. Wij zullen ons beperken tot die huizen, die meer zijn dan doelmatige, smaakvolle en verzorgde

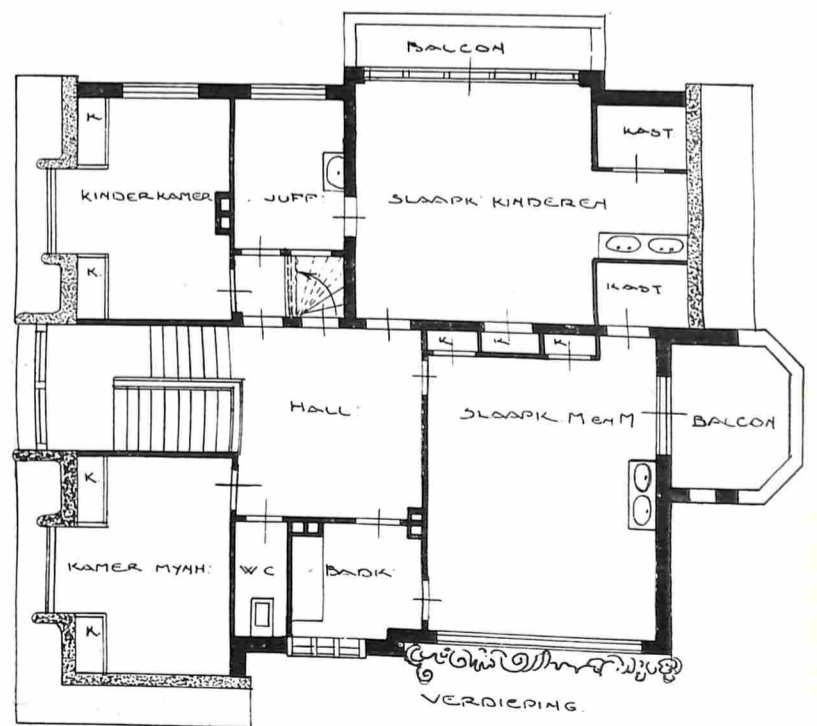
woonruimten met goede verhoudingen en juiste kleuren, materialen en constructies.

Alle deze eigenschappen zijn voor de bouwkunst negatieve, welke vervuld moeten zijn — of overheerscht moeten worden — vòordat de kunstenaar aan het essentieel architectonische toe is.

Het is waar, dat, toen de baanbrekers voor moderne kunst-opvattingen alle historisch vormgedoe overboord ge-worpen hadden, zij meenden, dat in het zuivere construeeren

PLAN BEGANE GROND.

PLAN VERDIEPING.

en het toonen der zuivere constructie, dat in het simpele gebouw alleen reeds door het natuurlijk tegenstellen der materialen, de architectonische schoonheid te bereiken was. Langzamerhand is echter de overtuiging gekomen, dat voor waarachtige architectuur nog iets anders noodig is.

Dat andere in woorden te omschrijven is gevaarlijk; schoonheid als het dartelste kind van den menschelijken geest, laat zich niet licht in redelijke woorden vangen.

Beter is het daarom in een serie afbeeldingen dat bijzondere te laten zien; met eenige sprekende voorbeelden aan te toonen, dat er in de architectuur, in een klein landhuis, iets heel bijzonders, iets heel karakteristieks schuilen kan.

Wij weten, dat velen van het artistiek ontwikkelde publiek, waarin thans de zuiverings- en eenvoudigheidsprincipes van twintig jaar geleden beginnen door te werken, al tevreden zijn met een vriendelijk, eenvoudig landhuisje zonder iets karakteristieks, en dat zij wel eens gelachen zullen hebben om buitenissigheden, die sommige, zogenaamd moderne architecten, hebben opgedischt; laat hen bedenken, dat het beter is oprecht naar karakteristieke schoonheid te zoeken en daarbij dan wel eens te dwalen, dan onder het voortbrengen van onbenulligheden in te slapen.

Naar aanleiding van Huize „de Helm”, eenige jaren geleden te Overveen gebouwd, door den Larenschen architect H. F. Sijmons, schreef deze ons :

„Zooals de helmplant zich aanpast aan de duinnatuur, wilde ik de „Helm” doen passen in het duinlandschap, (dat helaas ter plaatse al veel geleden heeft). Geleidelijk naar de lucht overgaande lijnen, welke te zamen een soepel silhouet vormen als van een duin; hier een bult en daar een kuil, ongelijkheden, die een duin zoo „schilderachtig” maken, die echter door de natuur zelf dezen vorm verkregen en dus mooi zijn, mochten tot motief dienen zonder evenwel pretenities op den voorgrond te komen. Het huis moest een duin zijn, vast aan den grond, door de stormpjes en stormen besleten, betast en gemodelleerd tot één groote plastische massa. Een duin in al zijn harmonie en evenwicht, een duin in zijn rust van zijn zwaartepunt-in-'t midden-van-zijn-grondvlak, een duin in zijn wondere zachte en poëtische kleur, begroeid met een weelde van allerhande kleur”.

Dit naar aanleiding van het huis in verband met zijn omgeving. Over het landhuis zelve zou nog veel te zeggen zijn; ziet slechts even de plaatsing der raamgroepen in de steenmassa's. Het is hier geen harmonische verdeling, maar een expressieve plaatsing van breede groepen en kleinere raampjes en daarbij het onaangetast houden van groote rustige vlakken. Ziet hoe het rieten dak golft over het groote volume en plooit over de opschietende middenpartijen. Gelijk in het groote dit huis karakteristiek is, zoo heeft ook elk onderdeel iets eigens. Ziet bijvoorbeeld den intiemen ingang; hoe rustig zit deze in den inspringenden hoek en hoe aardig is hij verbonden met het raampje daarboven. Ziet ook den erker in den zuidgevel met het balcon; hoe mooi zit deze partij vast aan het groote geheel en hoe goed doet het detail van het metselwerk tusschen de groote vlakken.

Inwendig is het huis door den architect zeer goed verzorgd, zooals op de beide interieurafbeeldingen op de volgende bladzijde te zien is. De architect M. de Klerk en de decoratieve kunstenaar Bartels hebben een gedeelte van de betimmeringen en van het meubilair ontworpen. A. B.

Ontvangen Boeken.

Wandelingen in en om Heerlen. Met geschiedkundige aantekeningen door P. J. M. Peters. Met illustraties, panorama en kaart. Uitgave Intern. Boekhandel Jos. Alberts, Heerlen.

Deze uitvoerige gids, waarlijk een heel boekwerk dat fraai geïllustreerd is, vereenigt allerlei goede eigenschappen in zich, voornamelijk die van praktisch te zijn in 't gebruik en blijkt te geven van een

Foto C. Steenberg.

HUIZE „DE HELM”, INGANG.

degelijk geschiedkundig onderzoek der beschreven plaatsen. Hij is een bron van wetenswaardigheden, waaruit elke bezoeker van Heerlen en omstreken met belangstelling zal putten. Den samensteller Peters brengen wij oprecht hulde voor zijn verdienstelijk werk. Deze gids behoort tot de beste, die wij in langen tijd zagen.

Officieele spoor- en tramwegkaart van Nederland. Met machtiging van de Directie der Nederlandsche Spoorwegen uitge-

Foto C. Steenberg.

HUIZE „DE HELM”, NOORDWESTZIJDE.

Foto C. Steenbergh.

HUIZE „DE HELM”, INTÉRIEUR.

geven door de Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer te 's Gravenhage.

Of deze kaart wel in een leemte voorziet? Wij wagen het dit te betwijfelen. Zeer praktisch intusschen is het mede opgenomen overzicht der onderlinge ligging van „personen-stations” in dezelfde plaatsen.

De lijst der voornaamste bezienswaardigheden van ons land met vermelding van aanbevelenswaardige uitstapjes zal ook goede diensten kunnen bewijzen. Wellicht ware het praktischer geweest hierbij iets uitvoeriger te zijn en plaats te winnen door weglating van de op zich zelf aardige plaatjes, die in meerderheid overbekende stads- en landkijkjes in beeld brengen.

DE THEE IN JAPAN.

NAUWELIJKS zeventig jaar is het geleden, dat een ondernemende weduwe in Nagasaki, O-ura genaamd, voor het eerst en heimelijk — want alle verkeer met de gehate barbaren was ten strengste verboden — een kwantum van zeven en twintig pond thee naar Amerika verscheepte. Thans gaan millioenen ponden per seizoen den Oceaan over naar de Vereenigde Staten en Canada. Wel een reusachtige verandering in betrekkelijk korten tijd!

Het voornaamste thee-district in Japan is dat van Ufi in de provincie Yamashiro, die Kyoto tot haven heeft. Volgens oude litteratuur zou de thee in het jaar 805 door den beroemden Buddhistischen heilige, Dengyo Daishi van uit China in Japan zijn ingevoerd. Reeds langen tijd genoot het edel gewas op het vaste land de gunst der Buddhisten, die er van wakker bleven gedurende hun nachtelijke overpeinzingen.

Een vrome legende beschrijft het ontstaan van den thee-heester aldus: „De heilige Daruma (Dharma), een zede-euwsch aanhanger van Buddha in Indië, had vele jaren in onophoudelijk gebed en onverpoosde wake doorgebracht. Toen konden, op zekeren nacht, zijn oogleden het niet langer uithouden, zij sloten zich en genoten tot aan den uchtend toe een o.i. wel-verdiende rust. De heilige dacht daar anders over. Toen hij ontwaakte, ontstak zijn hart in toorn jegens zijn luie oogleden en die toorn was zoo hevig, dat hij zijn oogleden afsneed en ver van zich wierp. En ziet, elk van hen werd een heester, wiens krachtige bladeren, getrokken op water, een drank opleverden, die heilige lieden in staat stelde in waakzaamheid te volharden. En zoo ontstond de thee. Meest zonder het te weten, maakten ook wij in het Westen kennis met dien ouden vromen Daruma, en wel in den simplen vorm van het duikelaartje, het poppetje zonder beenen, dat tot vermaak van de jeugd steeds weer in den verticalen evenwichtstoestand terugkeert.

Want een ander legende verhaalt hoe Daruma negen jaren lang in meditatie verzonken zat, tot hem de onder het lijf gekruiste beenen geheel waren vergaan en uit het beeld van Daruma zonder zijn onderdanen werd ten slotte de duikelaar.

Tot het einde van de twaalfde eeuw kwijnde de thee-cultuur, hoewel keizerlijke aanbevelingen trachtten haar tot ontwikkeling te brengen. In 1191 A. D. zaaide een ander Buddhist, de abt Myoe, nieuw uit China ontvangen zaad te Toga-no-O

bij Kyoto. Van daar werden heesters in de vijftiende eeuw naar Uji overgeplant. Van dien tijd af werden het hof en de aristocratie geregelde verbruikers en de thee-ceremonie — de cha-no-yu, werd een nationale instelling. Een beschouwing van de geschiedenis van dit eigenaardig Japanse gebruik is hier op haar plaats. B. H. Chamberlain verdeelt in zijn werk „Things Japanese” de zeven eeuwen van bestaan dier thee-ceremonie in drie tijdvakken, n.l. het half-religieuze, het weelderige en het aesthetische tijdperk. Het eerste loopt tot den aanvang der veertiende eeuw en we mogen aannemen, dat het derde met de achttiende begint. Oorspronkelijk bestond de plechtigheid uit een soort mis, waarbij priesters op trommels sloegen en wierook brandden, terwijl een eenvoudige maaltijd aan het thee-dinken voorafging. Zij werd o.a. geformuleerd door een buddhistisch abt Eisai, die trachtte door middel van een geschrift over „De heilzame invloed van het thee-dinken,” een aan wijn verslaafden jongen Shogun tot het gebruik van een

onschadelijker drank te bekeeren.

In zijn boek beveelt hij de thee aan als heilzaam voor de inwendige organen en als verdrijfster van booze geesten. Interessant zijn de beschrijvingen van de thee-partijen uit het tweede tijdvak. Wij lezen, dat de edelen, die eraan deelnamen, op tijger-huiden lagen uitgestrekt, terwijl de wanden der ruime vertrekken waarin men bijeen was, waren behangen met damast en brokaat, gouden en zilveren schotels en zwaarden in rijk gedecoreerde scheden. Kostbare reukwerken werden gebrand, de heerlijkste spijzen en de fijnste wijnen werden opgediend en om de stemming nog te verhoogen kregen de gasten te raden welke thee-soort voor de elkaar opvolgende zetsels waren benut.

Wie goed geraden had, ontving een der aanwezige kostbaarheden ten geschenke, maar moest die dadelijk daarop weer afstaan aan een van de dansmeisjes, in grooten getale vertegenwoordigd om het gezelschap te vermaken. Fortuinen werden op die manier verspild. Yoshimasa — een Japansche Lorenzo de Medici — die na zijn aftreden als Shogun met twee vroolijke vrienden in een prachtig paleis nabij Kyoto zijn dagen in verrijfde weelde doorbracht, stelde nieuwe regels voor de plechtigheid vast, waarvan velen gelden tot op den huidigen dag.

In den herfst van 1587 hield een ander Shogun een thee-partij, zonder weerga in de geschiedenis, in het pijnboom-bosch van Kitano, bij Kyoto. Honderden thee-liefhebbers hadden zich met hun thee-gerei in kraampjes geïnstalleerd in het woud, om er de plechtigheid te volvoeren en de generalissimo bezocht alle kraampjes tijdens den tiendaagschen duur van dit feest.

Sen-no Rikyu heette de leider van de aesthetische richting, die nu weldra baan brak. Hij verzamelde, puurde en beschreef de riten der ceremonie en schonk haar het karakter, dat zij nu nog draagt. De toestand van het land, door langdurige oorlogen uitgeput, schreef eenvoud in de levenswijze gebiedend voor. Senrikyu openbaarde het verheven karakter in dien eenvoud ook voor de thee-ceremonie, en stelde haar, uit eerbied voor de oudheid, als gebiedenden eisch. De thee wordt met een voor ons onbegrijpelijke en bijna onverdragelijke langzaamheid, plechtig toebereid en gedronken. Iedere beweging, elke handeling, elk woord van bewondering voor den drank of de ingredienten is tot in de kleinste finesses voorgeschreven.

Maar de indruk dien zij op den vreemdeling maakt is uiteraard geen juiste maatstaf voor de beoordeeling van deze oostersche plechtigheid.

Zij staat bij de Japanners in hoog aanzien en, dan, zooals Chamberlain zegt: thee en plechtigheid is in elk geval onschuldiger dan thee en lasterpraatjes, een combinatie, die elders nog al eens voorkomt.

Ongetwijfeld heeft de thee-ceremonie bijgedragen tot de verfijning der Japansche nijverheidskunst en zoo zij al niet de filosofie bevat, die dweepende bewonderaars ons aan wenschen te toonen, wie haar geesteloos vindt, heeft daarom niet het recht haar vulgair te noemen.

DE R.

HANNEKEMAAIERS. 1)

TER INLEIDING.

IN de eerste helft der vorige eeuw kwamen er elken zomer tal van Duitsche grasmaaiers naar ons land, om daar in den hooitijd wat geld te verdienen, dat ze thuis zoo goed konden gebruiken.

Ze waren hoofdzakelijk afkomstig uit Oost-Friesland en Westfalen en wisten zich met hun dialect in Groningen, Friesland of Noord-Holland vrij wel te redden. Toch gebeurde het vaak, dat ze niet verstaan werden of zelf niet begrepen, wat er gezegd werd.

Op zich zelf zou dit nog geen aanleiding geweest zijn, om hen voor den gek te houden. Maar de „Poepen” zooals zij in ons land gescholden werden, hadden vaak bijzonder veel praats en onderscheidden zich dikwijls door een zóó in het oog loopende domheid, dat de verleiding, om hen er eens tusschen te nemen, velen te sterk was. Vandaar, dat er vaak gelachen werd, zonder dat ze begrepen, dat zij zelf het voorwerp waren van scherts of spot.

Dat ze niet veel wisten, was hun zelf niet te wijten; want hun land was niet alleen arm, maar ook achterlijk en op het platteland was er van geregeld schoolonderwijs nog minder sprake dan destijds bij ons. De meesten konden dan ook lezen noch schrijven en waren al blij, dat ze zoowat op de hoogte waren van de waarde der Hollandsche geldstukken. En om die geldstukken was het hun vooral te doen: wat ze in „het rijke Holland” met maaïen en zichten verdienden, was moeder de vrouw in hun „Heimat” zeer welkom.

Hoewel sommigen aan harden arbeid een broertje dood hadden en liever lui waren dan moe, werden ze toch graag in dienst genomen, omdat het werk gedaan moest worden en er toen 's zomers altijd arbeidskrachten te weinig waren. Bovendien waren de „Hannekemaiers” — zoo werden ze algemeen genoemd — wat kost en slaapegelegenheid betreft, niet veeleischend; ze aten wat de pot schafte en waren met alles tevreden, als er maar genoeg was, en vroegen niet eens een bed om op te slapen: een bosje hooi in de schuur was hun voldoende.

Den meesten gelukte het dan ook, in een paar maanden een aardig duitje over te houden, waarmee ze dan welgemoed de terugreis aanvaardden. Thuis hadden vrouw en kinderen in hun afwezigheid gewerkt op hun stukje grond, de kippen en het koetje vezorgd, een varken gemest en er was maar weinig meer te doen, als Wilhelm of Hans of Heinrich terugkwam.

Gezeten in het hoekje van den haard, een lange Deutsche pijp in den mond, wist deze dan de lange winteravonden te verkorten door te vertellen van zijn reizen en avonturen, en het gehoor, dat geen fantasie van waarheid kon onderscheiden, geloofde alles en luisterde met aandacht en vaak met bewondering.

„Dat was een kerel, hun vader!” meenden de kinderen, „die had wat gezien en beleefd!”

Was het wonder, dat bij de zoons het voornemen rijpte, om óók naar Holland te gaan, zoo gauw zij sterk genoeg zouden zijn, om de zeis te zwaaien? Ze zouden daar een zak met geld vandaan halen en meteen nog eens wat van de wereld te zien krijgen!

* * *

Na deze inleiding hieronder een oud volksverhaal, dat voor een veertig jaar in Groningen algemeen bekend was. Toevallig vonden wij het in een oud boekje: „Levensgeschiedenis en Lotgevallen van Hannes Hannekemayer”, in 't Oost-Friesch dialect. Het volge hier, „vrij vertaald”.

HANS HANNEKEMAAIER.

Nu zoowat honderd jaar geleden leefden er in het dorpje Sögen in Westfalen twee neven, Hans en Heinrich, die afgesproken hadden, samen als grasmaaiers naar Holland te gaan. Toen de tijd van vertrek gekomen was en ze afscheid genomen hadden van familie en kennissen, namen ze hun zeis op den schouder, een zakje met brood en wat ondergoed op den rug en togen vol verwachting op weg. De broertjes en zusjes gingen een eind mee en waren trotsch op de groote jongens, die nu naar Holland gingen!

Bij Bellingwolde, in Groningerland, kwamen ze over de grens. Daar waren ze nu dan in het land der hope! Maar hier was het nog niet je ware: ze moesten verder op, nog enkele dagreizen ver. Daar zagen ze echter niet tegen op: hun beenen waren sterk en ze hadden wat geld op zak voor noodzakelijke vertering onderweg.

Ze wandelden in de richting van Winschoten. Opeens ziet Hans wat glinsteren aan den kant van den weg; hij raapt het op: 't is een horloge met ketting. Hans bezit er geen, kent het gebruik nauwelijks en kan zelfs niet zien, hoe laat het is; maar hij weet toch wel, dat het ding geld waard is. Terwijl ze het nog vol bewondering staan te bekijken, komt een landgenoot hun achterop. Hans laat zijn vondst zien en roept: „Een dooden vogel heb ik hier.” De aangekomene heeft een horlogesleuteltje bij zich, hij windt het uurwerk op en het horloge gaat!

„Jij bent een heksenmeester,” roept Hans, „dat je een dooden vogel weer levend kunt maken; hoor, het beestje piept!”

„Daarvoor mag je wel tracteeren, Hans,” meent Heinrich.

Hans is royaal. „Komt mee,” zegt hij en samen stappen ze een herberg binnen. De kastelein brengt hun elk een glaasje Hollandsche jenever; maar deze drank bekomt hun slecht: ze krijgen een gevoel van vermoeidheid en worden slaperig. Op hun verzoek staat de kastelein hun toe, in de schuur te overnachten. Ze willen echter eerst nog wat eten en de waardin kookt een twintigtal eieren voor hen. Nauwelijks staan deze op tafel, of Hans maakt er een open.

„Die is bebroed,” zegt Heinrich, „er zit een kuiken in met kop en pooten.”

„Hou je — —,” antwoordt Hans, „anders hoort de waard het nog en dan kan ik dat kuiken ook nog betalen!”

Weldra zijn van de eieren alleen de schalen over; ons drietal kruipt in 't hooi en een oogenblik later droomt Hans van een ei met een ketting er aan, een ei, dat piept en loopt en dat hij als een van de wonderen uit Holland meebracht naar zijn geliefd Sögen, zijn geboortedorpje...

Den volgenden dag gaan ze al weer vroeg op stap. Hun landgenoot slaat een zijweg in; Hans en Heinrich gaan door naar Winschoten, maar houden zich daar niet op.

Foto C. Stenbergh.

HUIZE „DE HELM”, INTÉRIEUR.

1) Eigenlijk *Johannismaaiers*, omdat ze omstreeks Sint-Johannes (Sint-Jan, 24 Juni) kwamen opdagen.

„Hoe gauw kan men wel loopen van Winschoten naar Groningen?” vraagt Hans aan een koopman, die glimlachend de beide dikke grasmaaiers voorbij ziet gaan.

„Hoe *gauw*?” zegt hij, „dat gaat niet *gauw*; dat is een wandeling van minstens zeven uur.”

„Wel,” herneemt Hans, „dat valt mij mee, Heinrich, dat is voor elk maar vierdehalf uur.”

Een eind buiten Winschoten ontstaat er verschil van meening over den te volgen weg. Heinrich wil naar 't noorden. Hans langs 't Winschoterdiep verder naar 't westen. Geen van beiden geeft toe en 't eind is, dat elk zijns weegs gaat. Hans zwoegt dus alleen verder onder zijn bundeltje en zijn reis.

Uren heeft hij al geloopt en nog ziet hij het einde niet van den weg of van het kanaal daarnaast. Maar van rusten kan haast geen sprake zijn: het werk en — het loon wachten hem immers daar ginds!

Even moet hij toch uitblazen aan den kant van den weg: hij kan haast niet meer. Terwijl hij daar ligt en het laatste stuk brood met spek, waarmee moeder den knapzak vulde, heeft verorberd, ziet hij langzaam een schip naderen, voortgetrokken door den knecht; de schipper zelf staat aan het roer. Wat zou hij graag een eind meevaren! Maar — de vracht! Zijn beurs was wel groot, doch bevatte niet veel meer: het gevonden horloge had hem al heel wat geld gekost. Hij moest dus zuinig wezen. Toch wil hij eens informeeren.

Juist heeft hij dit besluit genomen, als de knecht, die al een eindje voorbij is, hem met de lijn de pet van 't hoofd wipt.

„Een ongelukje, maat!” roept de knecht, glimlachend om het onthutste gezicht van den hannekemaaiër.

„Ja, dat begrijp ik,” antwoordt de geen kwaad vermoedende Hans, „en ik neem het je ook volstrekt niet kwalijk.”

Inmiddels is het schip op de hoogte gekomen, waar Hans zijn rustplaats had gekozen ende schipper heeft hem natuurlijk al in de gaten.

„Nu al moe, jongen?” vraagt hij. „Je moet toch zeker nog naar de stad?”

„Ja, baas,” antwoordt Hans, „ga je ook naar die stad van Groningen?”

„Neen,” zegt de schipper, „neen hoor: ik *ga* niet, maar ik *vaar*.”

„Ja,” lachte Hans, „dat begrijp ik: de schipper vaart, waar zijn scheepje vaart: maar zou ik ook niet mee kunnen: ik wil er wel wat voor betalen.”

„Och, beste jongen, zooveel geld heb jij niet, dat je de vracht betalen kunt,” meent de schipper.

„Hoeveel is het dan?” vraagt Hans.

„Nou,” luidt het antwoordt: „laat eens kijken: omdat jij het bent, acht stuiver; maar als je in de lijn loopt en helpt trekken, dan is het drie stuiver goedkoop en kom je voor een kwartje mee.”

Onze Hans bedenkt zich niet lang, gooit zijn bundel en de zeis op het schip en roept: „Dan trek ik mee, hoor: het goedkoopste past me 't best!”

Al trekkende en zwoegende komt Hans eindelijk te Groningen aan, tevreden, dat hij zoo'n verstandig besluit had genomen. Hij is wát verrast, als de schipper hem nog een kop koffie en een dubbeltje toe geeft. Verwonderd vraagt hij: „Kunnen in Holland de schippers zóó bestaan?”

Ondertusschen is het dubbeltje hem tusschen zijn grove vingers door gegleden en hoe hij zoekt, Hans kan 't niet meer terugvinden. „Nu,” troost hij zich, „weg is weg en dat is toch geen scha: ik heb het nog niet in bezit gehad en voel het gemis dus niet.”

En bovendien: wat was nu één dubbeltje: hij zou immers weldra in de gelegenheid zijn, om er zooveel te verdienen als hij wilde!

De schippersknecht had hem, toen ze samen voetje voor

voetje voortsjokten in de lijn, meermalen voor 't lapje gehouden en zich vermaakt ten koste van den dommen Hannekemaaiër, maar hij had hem toch ook een goeden raad gegeven.

„Hans,” had hij gezegd, „als je nou straks in de stad bent, dan loop je den hoogen toren voorbij, dwars de stad door naar 't Hoendiep en dan vraag je naar den Lemmer-beurtman. Je zegt dien maar, dat je wilt trekken, de schipper weet de weg en je komt vanzelf in den grashoek, waar 't geld voor 't opscheppen ligt. En als je nog verder op wilt, dan moet je toch óók over Lemmer, en dan over zee naar Amsterdam.”

Hans volgt dien raad op. Hij treft een kalmen schipper, die van zijn diensten gebruik maakt, hem niet al te veel plaagt en hem onderweg telkens mee laat eten, als het daarvoor tijd is. Hans klaagt, dat de dag hier in Holland zoo lang is en dat er zooveel tijd verloopt tusschen twee maaltijden; overigens gaat het hem nog al naar den zin.

Toen ze in de Lemmer aankwamen, werd de lading overgebracht in een tjalk die op Amsterdam voer. Met andere passagiers zou ook Hans meegaan. Maar de lucht begon te betrekken en men verwachtte slecht weer: de meeste passagiers gingen dadelijk naar beneden, om het zich zoo gemakkelijk mogelijk te maken. Hans echter bleef boven en keek angstig naar het bootje achter het schip.

„Wat zie je daar toch?” vroeg een matroos nieuwsgierig.

„Wel,” antwoordde Hans, „ik kijk er naar, hoe dat kleine ding zich houdt: zoo jong nog en toch blijft het zijn oude bij: wat baas zal dat later worden!”

De matroos had geen tijd, om zich langer met Hans te bemoeien en liet hem alleen met zijn bewondering voor „het jonge scheepje.” Intusschen begon het te onweeren, de wind

stak op en het duurde niet lang, of 't was inderdaad noodweer. Hans was al bij de eerste rukwinden naar beneden gegaan; hij strekte zijn ledematen uit en sliep, alsof er geen stormen en gevaren bestonden. En toch: er wás gevaar! Hooge golven sloegen over

het schip en het water stroomde het ruim in. Allen waren aan dek en ijverig behulpzaam aan de pompen. Alleen Hans — sliep!

„Hé, slaapkop!” zoo wekt hem eindelijk een der knechts, „kom boven, 't is pompen of verdrinken!”

„Neen,” antwoordt Hans, nog slaapdronken, „werken doe ik niet: de schipper heeft mij aangenomen en ik heb de vracht betaald; hij moet mij naar Amsterdam brengen.”

„Maar als de schipper dat door storm en onweer dan niet kan...”

„Dan vraag ik mijn geld weerom.”

„Zie jij dan geen gevaar: 't schip zinkt misschien!”

„Ik blijf, waar de schipper blijft,” zegt Hans, keert zich om en — slaapt weer in.

„Zoo'n dom stuk mensch heb ik van mijn leven niet gezien,” denkt de knecht en haast zich weer naar boven, waar allen werken, wat ze kunnen.

Boven verwachting bereikt men het IJ en komt behouden te Amsterdam aan.

Hans sliep nog, en toen men hem wekte met de mededeeling, dat het gevaar voorbij was en men goed en wel in Amsterdam was aangekomen, geeuwde hij eens en zei:

„Och, dat had ik wel gedacht.”

De schipper wil hem echter geen nacht meer aan boord houden, en hij moet maar zien, dat hij nachtverblijf vindt.

Daar staat hij in de groote stad! Waarheen? Links of rechts? Hij weet het niet; hij loopt maar wat. Daar bonst iemand hem tegen het lijf; zijn bundeltje valt op den grond en al zijn goed ligt in den modder.

„Lomperd,” voegt men hem toe.

Hans voelt zich niet beleedigd en nadat hij zijn boeltje heeft opgeraapt, vraagt hij beleefd, voor zoover hij beleefd kán zijn: „Wat voer jelui hier uit, zoo in den nacht?”

AAN HET STRAND TE EGMOND AAN ZEE.

De aangesprokene was een stuurmansleerling, die door een verre-
kijker den sterrenhemel beschouwde.
„Ik schiet op die sterren daar.”
antwoordt hij.

Hans kijkt ongeloofig op naar
den hemel en ziet juist een vallende
ster.

„Da's raak!” roept hij, „wat
schiet jelui hier in Holland goed:
ik zag hem voor mijn oogen neer-
ploffen! En jelui maan is ook al
kapot: de onze is rond en hier is
een heel stuk af! Als je dat bij ons
deedt, dan zou het wel niet goed
afloopen..”

(Wordt vervolgd).

DE EGMONDEN.

(slot)

III. EGMOND AAN ZEE.

TEN noorden van Egmond aan den Hoef begint het
gedeelte van Hollands duinzoom, welks schoonheid,
bij Bergen en Schoorl haar hoogtepunt bereikende,
nauwelijks elders geëvenaard wordt. Maar hoe
sterk wij onzen lezers aanraden te Egmond aan den Hoef den
weg die naar het noorden leidt, te kiezen, thans willen wij hun
op dezen tocht niet voorgaan: wij hebben nog het derde der
Egmondten te bezoeken.

De weg er heen voert door een soort van duindal, dat echter
te breed is om den wandelaar veel te genieten te geven. On-
willekeurig vraagt men zich af, of hier wellicht vroeger de
wateren der Egmonder en Berger meren in verbinding met
de zee hebben gestaan.

Na enkele minuten slechts rijst de weg — o, niet heel sterk
— en dan zijn we al spoedig in het zeedorp gekomen.

Een oud dorp is het — al staat het in leeftijd wat achter
bij het zusterdorp Egmond-Binnen. Het dankt zijn ontstaan
aan een van Egmond's eerste rentmeesters, heer Walger,
Walgerius of Wallingier, die in den aanvang der 11de eeuw —
men noemt het jaar 1036 — voor eenige arme lieden een
tiental huisjes in de duinen bij zee deed bouwen, waar zij door
de vischvangst in hun levensonderhoud zouden kunnen voor-
zien. Aan de vrije bewoning der huisjes was echter de voor-
waarde verbonden, dat elke tiende visch aan de Abdij toekwam;
de heeren van Egmond waren de Abdij toen klaarblijkelijk nog
gunstig gezind. Toen hierin, in de 15de eeuw, verandering was
gekomen, en dit „eerst een kleene gift zijnde, naderhand een
aanzienlijk inkomen” was geworden, ontnamen de heeren
van Egmond in 1436 den Monniken dit recht op den tienden
visch, nadat de Abdij er vier eeuwen lang van genoten had;
het werd daarna door de Heeren onder den naam van „Hof-
visch” verpacht. Philips de Goede
bevestigde dit recht.

Al spoedig na de stichting van
het dorpje was daarbij een kapel-
letje gebouwd, gewijd aan St. Ag-
niet. En nadat de „kleene t'zamen-
wooning” tot een bloeiend dorp
was geworden — wij gebruiken de
typische terminologie van Gijsbert
Boomkamp 1), werd omstreeks het
jaar 1400 in plaats van het kapelle-
ken „een treffelijke Kerk ter eere van
de zelve Santinne gesticht.” Oude
afbeeldingen, en verzekeringen van
verschillende schrijvers maken het
inderdaad wel waarschijnlijk, dat
Egmond aan Zee's kerk een fraai
en voor 'n dorpskerk vrij omvangrijk
gebouw is geweest. Indrukwekkend
vooral was de zware toren, die
vermoedelijk gedeeltelijk in 1427 —
toen de groote klok erin gehangen

1) Beschrijving van de dorpen Egmond
aan Zee en deszelfs tegenwoordigen toestand,
door Gijsbert Boomkamp, 1e druk 1741.

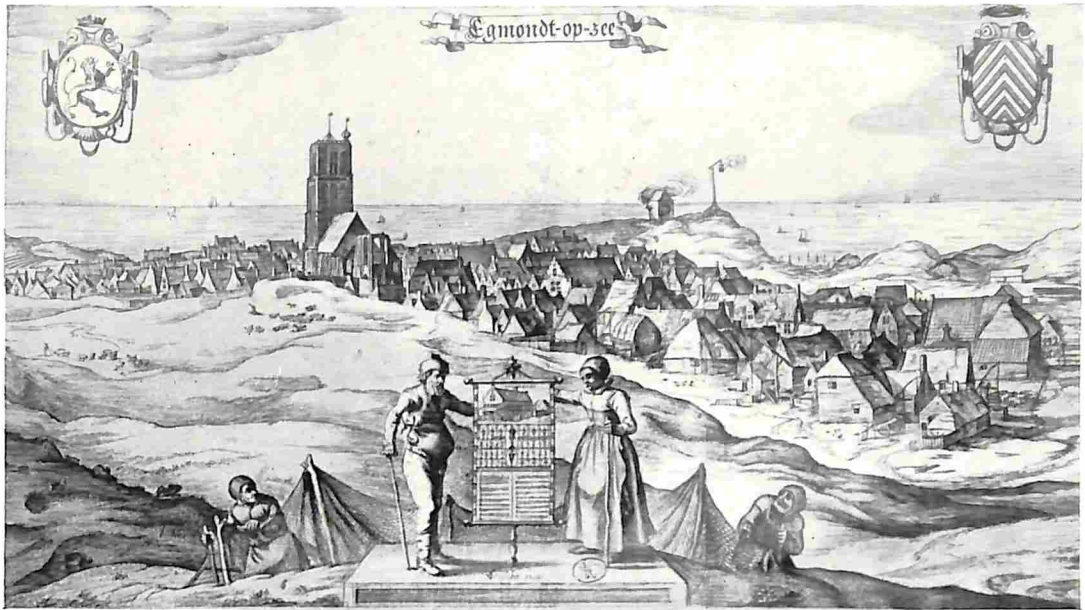

Foto C. Steenbergh.

EGMOND AAN ZEE IN DE ZEVENTIENDE EEUW.

werd — gebouwd was, maar die waarschijnlijk eerst in den
aanvang der 16de eeuw voltooid werd.

De kerk, met haren stoeren toren, was wel de groote schoon-
heid van het zeedorp, ja, maakte dit in zijn geheel schoon,
zooals het daar lag tusschen de duinen, met de nederige
huisjes aan zijn imponeerende muren. Zoo is de toestand van
het bloeiende visschersdorp, als in April 1571 de Watergeuzen
onder Bartold Entes van Menteda Egmond aan Zee in brand
steken, waardoor 135 huizen werden verwoest. In 1574 liet
Sonoy dezen brand nog eens dunnetjes overdoen. Bij die
gelegenheid verbrandde de kap van den toren en is waar-
schijnlijk ook het koor der kerk tot een ruïne geworden.

De bewoners versagen niet en bouwen hun dorp weer op,
waarin in 1632 weder 213 huizen geteld werden. De kerk met
de overblijfselen van het koor was intusschen in 1620—'27
verbouwd; de muurbrokken van het koor werden afgebroken,
en de geheele kerk verloor wel wat van haar middeleeuwsch
schoon, al werd zij in de jaren 1643—1644 door gebrande
glazen gesierd, haar volgens de aloude aardige gewoonte door
omliggende steden geschonken. Van de verdere openbare
gebouwen verdienen een „welgeschikt” Raadhuis, een Wees-
huis en een Gasthuis vermelding; in den voorgevel van het
laatste — nu al meer dan dertig jaar gelden veranderd in
een stal — zag men een visscher, en las men:

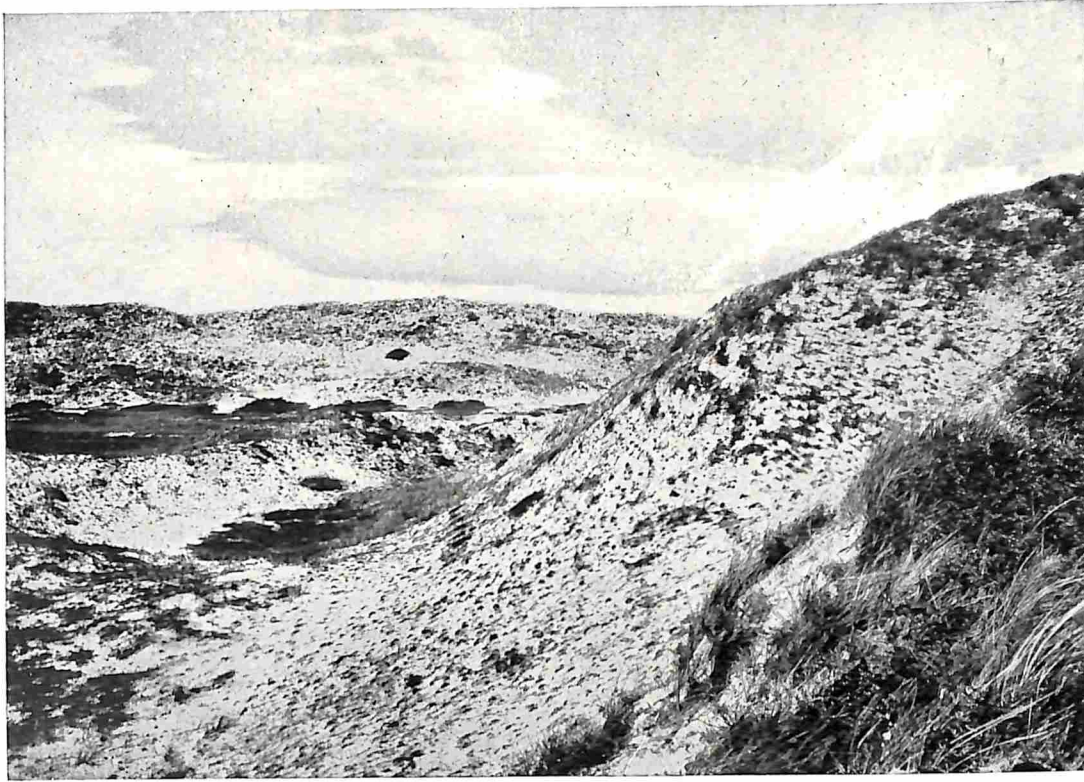
Dit huis is gebout tot onderhoud der Armen,
Doe caritaet —
God niet verlaet,
Den behoefligen te ontfarmen.

Nòg herinnert deze gevelsteen aan de oorspronkelijke
bestemming van het gebouw.

Foto C. Steenbergh.

EGMOND AAN ZEE, VAN HET DUIN BIJ DEN VUURTOREN GEZIEN.

IN DE DUINEN BIJ EGMOND AAN ZEE.

De 17de eeuw was een eeuw van voorspoed voor het oude dorp. Maar een geduchte vijand deed zijn macht hoe langer hoe meer gevoelen: de zee sloeg bij hooge vloed en stormen aanzienlijke brokken van de duinen af en naderde langzamerhand de kerk, die eertijds in het midden van het dorp had gestaan — naar beweerd wordt omstreeks 1600 zelfs halfweg Egmond van den Hoef en de zee — en waarvoor een aan twee zijden bebouwde straat, de Hoogstraat, had geloopt, terwijl ten westen daarvan nog plaats was voor een waterput, een regenbak, en een batterij, in 1700 met drie stukken geschut voorzien om een landing der Engelschen en Franschen te beletten. Vooral sinds 1660 namen de duinen aan de zeezijde ter plaatse van het dorp sterk af.

In den Kerstnacht van het jaar 1717 werd de kerktoren door een hoogen watervloed aan de westzijde grootendeels ondermijnd. Men heeft toen echter zijn neerstorting weten te voorkomen, en door 't aanleggen van rijswerken het duin vóór den toren versterkt. Dat ging goed tot 24 November 1741 toen door een sterken storm uit het westen het duin vóór het dorp 22 voeten afnam. In het noodweer dat drie dagen later volgde, stortte een groot deel van den toren op het strand; de rest viel 7 Februari 1743 neder. In deze voor het dorp zoo rampspoedige jaren gingen ook verscheidene huizen aan den zee kant verloren, waaronder de herberg „De Vergulden Wagen”.

Aanvankelijk werd nog in de kerk gepreekt, tot 1745, daarna op den zolder van het Gasthuis, totdat in 1746 aan het oosteinde van het dorp, zoo ver mogelijk van zee af dus, een nieuwe kerk werd gebouwd, een vrij leelijk en karakterloos bedehuis, dat nog altijd bestaat. Later is Egmond aan Zee een vrij groote Oud-Katholieke kerk, en, nog niet lang geleden, een vrij kleine Rooms-Katholieke kerk rijk geworden; de laatstgenoemde is de minst leelijke.

Door vernieling van zijn massieven kerktoren was Egmond aan Zee zijn grootste schoonheid kwijt geraakt. Maar ook zijn vuurtoren. Daarin werd in 1744 voorzien door 't stellen van een groote kaap ten zuiden van het dorp.

In 1833 is deze door nieuwe vuurtorens vervangen, waarvan de kleinste werd afgebroken in December 1915; voor hem in de plaats werd in 1919 een nieuwe gebouwd, vlak bij den grootsten, die behouden bleef. Deze, roodachtig geverfd, rijst op uit een voetstuk met monumentale allures, waarop een ijselijk kijkende leeuw van gebronsd ijzer staat; een van zijn voorpooten rust op een stuk geschut; welke van zijn pooten het achter hem fladderende vaandel houdt, is niet duidelijk. Het is de Jan van Speykstoren, in 1841 voltooid.

Ter weerszijden van den ingang zijn eenige opschriften in het voetstuk gegrift, die men vrijwel onleesbaar heeft laten worden. Intusschen zijn we toch in staat te zeggen wat daar geschreven staat: 't zijn de vertalingen van de opschriften aan de Noord- en Zuidzijde van het monument, die daar

in 't Latijn zijn gesteld. Rechts van den ingang schijnt te staan: Jan Carel Josephus van Speyk, Luitenant ter Zee met 's lands kanonneerboot no. 2 op de Schelde voor Antwerpen door de oproerige Belgen overweldigd, heeft de eer der Nederlandsche vlag boven het leven stellend, den brand in het kruit gestoken en zich zelve den dood, maar ook eene onverwelkbare kroone des roems bereid. V Februari MDCCCXXXI.” Links van de deur staat: „Koning Willem I heeft dezen vuurtoren door vrijwillige giften van het Collegie Zeemanshoop en andere bewonderaars des jeugdigen helds tot een nationaal gedenkteeken hervormd en ingerigt den naam geschonken van Jan van Speycks toren. Ingewijd in den jare MDCCCXL.”

Of het wel heel fijn gevoeld is in een dorp, welks naam zoo sterk herinnert aan een brok gemeenschappelijke geschiedenis van Noord- en Zuid-Nederland, een gedenkteeken op te richten ter eere van een, wiens kraniige daad den strijd tusschen Noord en Zuid in de herinnering roept?

Hoe 't zij, zou het gedenkteeken, nu het er eenmaal staat, niet wat beter onderhouden kunnen worden? En zou men het niet wat gemakkelijker te benaderen kunnen maken?

Twee vragen, waarmee de zwakheden van Egmond aan Zee's bewoners in enkele woorden zijn blootgelegd: om het uiterlijk schoon van hun dorp bekommeren zij zich wel wat weinig. Dit is niet alleen jammer, maar ook onverstandig, sinds Egmond aan Zee, sedert 1900, toen de Egmondsche Visscherij-vereeniging liquideerde, geen visschersdorp meer is — al varen nog vele dorpelingen op schepen die te IJmuiden, Scheveningen of Vlaardingen thuis behooren — maar nog slechts badplaats, wat het omstreeks 1895 was geworden. Zeker, het strand geeft niet minder genietingen dan elders, de zilte zeelucht is er even gezond, en de kinderen der zes koloniehuzen, die Egmond aan Zee rijk is, kunnen er hun hart ophalen.

Maar hemel! wat heeft men van dit Egmond een leelijk dorp gemaakt, door er bijkans niets dan leelijke huizen te bouwen. Ach, Sonoy, kondet gij uit de dooden opstaan met uw vernielzieke soldeniers, om nog eenmaal den brand te steken in dit zeer leelijke dorp, waar, als in alle zeedorpen, de leelijkheid open en bloot te kijk staat wegens de geringheid van het lommer. Wat oude pretentiellooze visscherswoningen, een grappige houten café-hut („Zeezicht”) op een hoog duin, twee of drie moderne villa's, ziedaar alles genoemd, wat het oog met meer of minder genoegzaam aanschouwt.

Zouden er Egmonders zijn, die bij lezing dezer regelen woedend opstuiven, uitroepende: „Verraad! Een gemeen complot om onze badplaats te schaden. „Buiten” omgekocht door Bergen?” of iets dergelijks? Wij hopen dat zij in ons zullen zien den feilen toonenden vriend, die niet aldus schreef om onaangenaam te zijn, maar om wakker te schudden.

Laat Egmond in zich zelf als badplaats gelooven. Men heeft er het dorp leelijk laten worden, maar dit is te verhelpen, en zeker niet alleen of bovenal met veel geld; een smakeloos huis, opgedirkt met bonte versierselen, zal vaak meer kosten dan een eenvoudig smaakvol huis. Op zich zelf alleraardigst is de splitsing van de Voorstraat dicht bij zee, om de plaats waar de oude kerk heeft gestaan, maar waar thans horribele bouwgewrochten het oog onaangenaam aandoen. Een pracht-weg met mooie villa's omzoomd is aan te leggen langs het steil naar boven stijgend duin ten zuiden der gasfabriek en verder westelijk naar zee. De duinen hier missen vrijwel boomgroei, maar bieden de afwisselende golvingen der binnenduinen, daar de meer eentonige, zandige zeeduinen door de zee zijn afgeslagen. Aan den noordkant wordt wat gebouwd; wij vernamen zelfs van groote plannen, van een kapitaalkrachtige combinatie uitgaande, om daar een vierhonderd villa's neer te zetten. De duinen krijgen daar meer noordelijk dan ook al heel gauw groote bekoorlijkheid.

En de wat open „vallei” tusschen Egmond aan Zee en

Egmond aan den Hoef? Men bouwe er smaakvol, niet te dicht opeen, en in aansluiting met de vriendelijke landelijkheid van „den Hoef”. Men trekke voordeel uit Egmond aan den Hoef's schoon, en ontzie zich wel dit op eenige manier te schaden.

Het is alles door menschen gewrocht, wat in het dorp Egmond aan Zee minder fraai is! Menschen ook kunnen het, zooal niet tot de allermooiste, dan toch tot een der aardigste badplaatsen van ons land maken! Daarom niet gewanhoopt, Egmonders, maar met een blik vol afschuw op wat daar leelijk is in uw dorp, aan't werk getogen. Geloof in de toekomst van uw dorp, en — roept knappe architecten te hulp. A. L.

Aanvullingen.

In van der Aa's Aardrijkskundig Woordenboek lazen wij na afdrukken van dit artikel, dat het kasteel van Egmond aan den Hoef door Sonoy *op bevel van den prins van Oranje* is in brand gestoken (7 Juni 1574), toen de Spanjaarden tot Wormer en Jisp reeds doorgedrongen zijnde, de omstreken van Alkmaar bedreigden.

Het dorp Egmond-Binnen, welks *abdij* door Sonoy en de zijnen is vernield, werd *zelf* door de Spanjaarden verwoest, toen zij van Alkmaar aftrokken.

De koperen beeltenissen van Jan I van Egmond en Magdalena van Waardenburg, schijnen bij den inval der Engelschen en Russen in Noord-Holland (1799) verloren te zijn geraakt.

Te Egmond aan den Hoef heeft een papiermolen gestaan, die beroemd papier leverde; in 1795 hield hij op te werken; in 1820 is hij gesloopt.

In het oosten van Egmond aan Zee staat de Prins Hendrikstichting, een groot gebouw, waarin oude zeelieden verzorging en huisvesting vinden.

De koloniehuzen zijn van het Centraal Genootschap voor Kinderherstellings- en Vacantiekolonies (3 in getal, samen 316 bedden) van de R. K. Vacantiekolonie (100 bedden); van de Vereeniging „Trein 8.28” (40 bedden) en van de Hendrikstichting (100 bedden).

Ten slotte: Nog in den loop van dit jaar waarschijnlijk zal met den bouw van een vakschool voor zeevisschers te Egmond aan Zee een aanvang worden gemaakt.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR.

DOOR F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg)

IX. DE ROODE GRAPPENMAKER.

HIJ wist dat, wanneer hij zich bewoog, hij gezien zou worden, en dientengevolge gedood. Bovendien was er iets buitengewoons aan die gestalte.

Waarom b.v. liep de wezel, die pas wie weet welken moord had gedaan, om de voeten van dien jachttopziener heen, alsof hij de beste kameraad van dien man was? Waarom ging de lijster, die gewoonlijk niet dronken of gek is, zitten op een hazeltak binnen het bereik van de rechterhand van den man? En waarom, o, waarom zou een eekhoorn zitten op den hoed van den jachttopziener?

Deze dingen en andere, die weer leidden tot andere dingen, trokken den gaai steeds kleiner wordende, maar zeer sluw bedachte kringen dichter en steeds dichter naar den stillen man, die niet doodde, tot hij op het laatst de plaats van de lijster innam, en bemerkte, wat al de andere bewoners der wildernis wisten, dat het ding slechts een holle pop was, en volstrekt geen man.

Nadat hij het vreemde fenomeen nauwkeurig had onderzocht, en de juiste plaats ervan voor verder gebruik in zijn geheugen geprent, begaf hij zich naar een der paden, en de eerste, dien hij ontmoette, was een eekhoorn. Nu is het volstrekt niet de zaak van een eekhoorn om het

nest van een fazant heen te zwerven, en de groote, geheime afzondering van de wieg der fazanten wordt niet wettig verstoord door het ruwe, brutale gesnater van zoo'n dier.

De Vlaamsche gaai hield stil om de grap te zien. Hij was daartoe altijd bereid. Hij kneep den eekhoorn zelfs in den staart, wel wetend, dat de last met al de eekhoorns is, dat zij de vaste overtuiging hebben, dat de heele wildernis erop uit is hen voor den gek te houden.

De eekhoorn sprong weg van de mooie, khakikleurige fazantenschatten en vertelde dien gaai wat hij van hem dacht.

Als scheldpartij zou het — als men de beteekenis ervan begreep — een huzaar hebben doen blozen. De gaai echter begreep de beteekenis niet en gaf er geen zier om. Hij wilde alleen maar weten wat ter wereld de eekhoorn met die fazantennesten uitvoerde, en hoe de kwaadspreker, de bemoeial der bosschen, weggelokt zou kunnen worden van die heel toevallige vondst.

Een druk bezige lijster, met een oranjesnavel, koos dit oogenblik om in paniek den hoek om te komen, alsof alle duivels van de hel haar achtervolgden. Dat deden ze natuurlijk niet, maar er was een schaduw met een wonderbaren gebogen snavel. Het feit was dat het een sperwer was. De eekhoorn viel hals over kop tusschen de afgevalen bladeren van het vorige jaar en maakte als een wervelwind dat hij wegwam, en de gaai verplaatste zich langs dit paadje zonder iets te vragen en sneller dan ge kunt gelooven.

De bocht aan het eind van dit paadje was de plek, waar de ledepop van den jachttopziener stond, zooals ge u misschien zult herinneren. Om deze reden nam de gaai een korten, weldoordachten draai en ging voorbij op vijf voet afstand van van het levenlooze zooals hij dacht, onschuldige ding.

Maar dat was volstrekt geen reden waarom uit bovengenoemde pop een vlam zou schieten, welke de gaai zag, en een allerverschrikkelijksten knal, dien hij niet hoorde; evenmin dat de gaai midden in de lucht een plumpe buiteling maakte, en op zijn rug te lande kwam... dood.

Uit het binnenste van die pop kwam een jachttopziener — hij was er pas ingekomen — met een geweer en een pijp, beide rookend.

— Ik geloof”, zei hij, op den gaai neerziende, die geweest was, maar nu niet meer was, „dat jij een soort van grappenmaker bent. Dat ben ik ook. En ik geloof, dat mijn grap het heeft gewonnen.”

X. DE LOSGELATEN DUIVEL.

Alles gebeurde doordat de rijke Engelschman om honderd pond wedde met den rijken Amerikaan, dat zijn eerste jachttopziener binnen een week zou vangen of dood

ZEEGEZICHT BIJ EGMOND AAN ZEE.

schieten elk dier, als klein wild geclassificeerd en kleiner dan een wolf, dat de Amerikaan tegen hem in het veld kon brengen. Daarna telegrafeerde de rijke Amerikaan snel om een dier, dat hij een „Quickhatch” noemde, en waarvan de jagers in de Rocky Mountains den naam gebruiken als ze iemand erger dan den duivel wilden noemen.

Dat dier arriveerde in zeven dagen, min of meer opgesloten in een hok, en zelfs de jachtopziener moest erkennen dat het geen schoothondje was. Als hij het hok met tralies en al had opgegeten, zou, geloof ik, niemand verwonderd zijn geweest. Hij was werkelijk alles wat de jagers in de Rocky Mountains van hem dachten, en nog heel wat meer, dat hier niet neergeschreven kan worden uit vrees dat het papier in brand zou vliegen.

De man, die hem meebracht, keek naar den jachtopziener en naar zijn eigen verbonden rechterhand. Daarna keek hij naar de „Quickhatch” en weer naar den jachtopziener. Toen hield hij zijn zakdoek voor zijn mond en liep weg.

De „Quickhatch” was zeer zeker geen beer, want hij was kleiner; evenmin kon men hem een das noemen, want hij was grooter, en toch leek hij eenigszins op deze dieren. Hij kan beschreven worden als een soort van beer-das met een bruinzwarte mat als pels, die altijd aan het ruien was, en een staart als een heel oude en vrij groote lampenschoonmaker. Dat was wanneer men naar zijn lichaam keek. Als men keek naar zijn gezicht, dan zei men heel zacht: „Ba!” bang dat de opgesloten duivel iemand zou hooren — en greep zijn geweer van den muur of bracht zijn hand naar zijn heupzak naarmate van iemands nationaliteit.

De naam „Quickhatch” is de volksnaam voor veelvraat, een dier dat behoort tot de wezelfamilie, hetgeen het feit niet verklaart dat hij evenveel leek op een wezel als op iets anders — en dat was: heelemaal niet.

Men bracht hem naar het groote wildpark van den rijken Engelschman en gaf hem terug aan de wildernis, waar hij zoo ruw vandaan was gehaald. Het laatste dat men van hem zag, was een plomp, ruig dier, voortschuivend met een stap, die iets was tusschen een pas en een galop, over een blauwzwarte hoogte in het gloeiende rood van de ondergaande zon. Hij liep in dien zonsoudergang en verdween, en dat was, zoover het publiek aangaat, de laatste keer dat hij werd gezien.

Het was echter niet de laatste keer, dat er van hem werd gehoord, want de faam zijner daden was in water noch in zand geschreven. Niets werd ooit meer van hem gezien. Van dien dag tot heden niets.

Hetgeen volgt werd mij door verschillende bewoners der wildernis verteld — voornamelijk door de groote lijster, het winterkoninkje, de waterrat, en den uil — en wordt voor den eersten keer onder de oogen van het publiek gebracht. Het maakt een einde aan het verhaal dat de kranten begonnen.

Mc Tavish, de jachtopziener, opende den volgenden avond het bal met een lange reeks van vermomde duivels, die vallen genoemd worden. In de rooskleurige stilte van het pijnbosch bewoog hij zich, de eene afschuwelijke val na de andere plaatsend om de eer van zijn naam op te houden, en met de hand van een meester. Even bukken, een minuut van goochelen, en zie — er was heelemaal geen val, alleen het lokaas. Gras, aarde, twijgen en bladeren verborgen de rest, en het verbergen was het werk van een artist.

En in dien tijd veranderde het rose in rood, en het rood verflauwde weer tot rose, en het gelaat van den dag werd

grauw als het gelaat van een stervende. De schaduwen kwamen te voorschijn en slopen rond, en de stilte werd zwaarder en zwaarder, tot zij werd als de stilte van een put, en vreeselijk was.

Toen keek Mc Tavish, over een val gebogen, op. Er was geen reden — tenminste geen reden, die hij had kunnen opgeven — waarom hij opkeek. Niets had zich bewogen, en niets, behalve een rat, die in mineur neuriede, had iets gezegd.

Zijn blik vloog naar een vlek, — weer kan hij niet zeggen waarom — welke zijn hersens en de stem van zijn verstand zeiden dat de schaduw van een boomtak was; maar ze versmolt voor zijn oogen, en toen hij naar de plek liep, was daar volstrekt niets te zien.

Later, dat was juist voor hij het bosch verliet, begon een lijster plotseling als een krankzinnige te schreeuwen in een hulstboschje op veertig meter afstand.

Lijsters doen deze soort van dingen dikwijls, en in negen van de tien gevallen zonder reden. Daar echter een groote lijster ging meedoen — en de groote lijster vergist zich zelden — scheen dit een kwestie van het tiende geval.

Mc Tavish haalde den haan van zijn geweer over — hij had het geladen met No. 3 kogels — en het tikken der hamers weerklonk hol in de overwelfde schemering. Een houtsnip, dichtbij de lijster, schoot plotseling omhoog, schijnbaar uit den grond, en fladderde weg op uilenmanier, blijkbaar zonder reden; en een konijn, dat totnutoe ineengedoken had gezeten, steeds nog het beste hopen, schoot weg, bijna onder de voeten van den man voorbijgaande. Het rende het hulstboschje in, maar bleef daar niet lang, dat konijn. Het kwam er veel gauwer uit dan het erin was gekomen, en verdween in de armen van de dieper wordende schemering, eveneens zonder blijkbare reden.

Mc Tavish onderzocht dat geheimzinnige hulstboschje. Er waren eerst een gewone lijster, toen een groote lijster — beide zeer opgewonden — en ten slotte een half doller eekhoorn, die er uitzag alsof hij een spook had gezien. En een van de vallen, op geen tweehonderd meter afstand, en nog geen tien minuten opgezet, knipte dicht met een klinkenden slag die de stilte versplinterde alsof ze van glas was.

Er was ergens iets niet in orde. Met groote snelheid ging hij naar de val. Ze was dichtgeknipt, maar twee voorname dingen ontbraken: het lokaas en het dier. Ook was er van beide geen spoor te zien — er was

slechts de doodsche stilte der duister wordende bosschen en de reuk der dennennaalden.

Toen ging Mc Tavish naar huis. Hij had genoeg voor een nacht en de veelvraat volgde hem tot aan zijn deur.

Tegen den tijd dat de maan was opgekomen — er is een pikdonkere tijd juist voor de maan opkomt — kende de veelvraat de ligging van Mc Tavish' huisje en de omgeving uit zijn hoofd.

Daar hij een veelvraat was, behoefde hij nooit tweemaal te zien; hij had het geheugen van een olifant — of een duivel. Hij wist tot op een duim hoe lang de ketting van elken hond was — Mc Tavish kwam met een zweep naar buiten en ranselde ze, omdat zij tegen niets blaften. Hij vond de zwakke plek in het kippenhok — een appeltje voor den dorst in tijd van hongersnood. Hij wong het frettenhok open en wereldig aan vallen deden denken — een fret is toch niets anders sjokte hij, op zijn onbeschrijfelijk waggelende manier, naar de bosschen terug.

(Wordt vervolgd).

DE TOREN VAN DE GROOTE OF ST. LEBUNUSKERK TE DEVENTER.